

Dagmara Końska

ORCID: 0000-0002-4940-1142

e-mail: konka.dagmara@gmail.com

Rola ochotniczych grup dyspozycyjnych w polskim systemie ratownictwa

Abstract

Celem artykułu jest analiza roli ochotniczych grup dyspozycyjnych w polskim systemie ratownictwa ze szczególnym uwzględnieniem ich miejsca w strukturze bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Autorka wskazuje na znaczenie oddolnych inicjatyw obywatelskich w kontekście rosnącej liczby zagrożeń o charakterze niemilitarnym, w tym hybrydowym. Punktem wyjścia jest założenie, że grupy te mimo nieformalnego statusu i ograniczonych zasobów mogą realnie wspierać działania instytucji publicznych, zwłaszcza na etapie pierwszej reakcji kryzysowej. W tekście omówiono aktualne podstawy prawne, w tym ustawę z 5 grudnia 2024 roku o ochronie ludności, oraz przytoczono wybrane przykłady praktycznego zaangażowania ochotników, m.in. w czasie pandemii COVID-19. Autorka poddaje krytycznej analizie wyzwania, przed którymi stoją ochotnicze grupy dyspozycyjne, w tym problemy związane z finansowaniem, dostępem do szkoleń i sprzętu, a także stabilnością kadrową. Wskazała również na konieczność systemowego uregulowania tej formy aktywności społecznej oraz możliwości jej integracji z lokalnym systemem zarządzania kryzysowego. Artykuł ma charakter przeglądowy, powstał na podstawie analizy literatury, dokumentów strategicznych i wybranych przykładów działań lokalnych.

Key words:

ochotnicze grupy dyspozycyjne, zarządzanie kryzysowe, bezpieczeństwo społeczne, ochrona ludności

Wstęp

Punktem wyjścia do rozważań podjętych w niniejszym artykule jest założenie, że poczucie bezpieczeństwa należy do podstawowych dóbr warunkujących funkcjonowanie każdej jednostki społecznej, a inicjatywy społeczne mogą mieć pozytywny wpływ na podniesienie jakości działań w polskim systemie ratownictwa.

Poczucie bezpieczeństwa jest jednym z ważniejszych dóbr dla każdej jednostki społecznej. Stanowi jedną z podstawowych potrzeb człowieka, co zostało wyraźnie uwzględnione już w drugim poziomie piramidy Masłowa. Jego zaspokojenie determinuje prawidłowe funkcjonowanie jednostki oraz budowanie stabilnych relacji społecznych¹. Ta kwestia przenika każdy aspekt życia, chociaż nie zawsze jest ona widoczna lub bezpośrednio nazywana. W dużej mierze odpowiedzialność za odpowiednie stwarzanie warunków do prawidłowego funkcjonowania ludności na danych terenie należy do państwa rozumianego jako zbiór instytucji władzy wykonawczej i ustawodawczej². Mimo wszystko to obywatele mają realny wpływ na budowanie wspólnego systemu bezpieczeństwa, chociaż sami są beneficjentami działań administracji publicznej³.

Grupy dyspozycyjne nie są odpowiednio uregulowane prawnie w Polsce, co sprawia, że brakuje jasnych definicji i precyzyjnego opisu ich funkcjonowania. Jednakże Jan Maciejewski podjął się wyzwania badania grup dyspozycyjnych w naukach o bezpieczeństwie⁴. Jako grupy społeczne w swojej działalności wyznaczyły sobie cel zorientowany na dyspozycyjność swoich działań wobec konkretnych potrzeb oraz bieżących społeczeństwa, w których żyją. Mimo że wymienione formacje coraz częściej pojawiają się w działaniach związanych z reagowaniem na zagrożenia i ochroną ludności, nadal brakuje jasnych przepisów, które określałyby ich status, zadania i miejsce w systemie

- 1 W.K. Oleszak, A. A. Czajkowski, *Bezpieczeństwo jako naturalna potrzeba człowieka*, „Problemy Nauk Stosowanych” 2019, nr 10, s. 193–204.
- 2 W. Kitler, *Bezpieczeństwo wewnętrzne w świetle współczesnych wyzwań teorii i praktyki problemu*. „Wiedza Obronna” 2023, nr 1, s. 117–148.
- 3 P. Gromek, *Poczucie bezpieczeństwa a badania w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie*. „Zeszyty Naukowe SGSP” 2021, nr 2, s. 37.
- 4 J. Maciejewski, *Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna*, Wrocław 2014.

bezpieczeństwa. W praktyce wiele z tych grup funkcjonuje lokalnie i oddolnie – często bez formalnego umocowania, ale z dużym zaangażowaniem społecznym i rzeczywistą gotowością do działania.

Wzrost liczby i intensywności zagrożeń o charakterze kryzysowym⁵, a także ograniczone możliwości reagowania instytucji państwowych sprawiają, że coraz większą uwagę zwraca się na znaczenie społecznych form zaangażowania w systemie bezpieczeństwa. W szczególności dotyczy to grup ochotniczych, które w sytuacjach nadzwyczajnych przejmują część zadań operacyjnych, logistycznych lub pomocowych – często jako pierwsi mają możliwość reagowania na miejscowe zagrożenia. Ich działalność nie wynika z obowiązku służbowego, lecz z poczucia odpowiedzialności za wspólnotę i gotowości do działania w sytuacjach zagrożenia, których charakter jest coraz bardziej złożony⁶.

Ochotnicze grupy dyspozycyjne funkcjonują na pograniczu struktur formalnych i nieformalnych – często współpracują z administracją i służbami, lecz działają niezależnie, bazując na lokalnym kapitale społecznym i inicjatywie obywatelskiej. Ich znaczenie wzrosło szczególnie w kontekście ostatnich lat, kiedy społeczeństwa mierzyły się z pandemią, kryzysami migracyjnymi, skutkami katastrof naturalnych czy konsekwencjami wojny w Ukrainie⁷. Grupy te wypełniają lukę między strukturami państwa a potrzebami społeczności lokalnych – szybko reagują, dostosowują się do sytuacji i dysponują wiedzą o lokalnych uwarunkowaniach.

W kontekście rosnącego zainteresowania odpornością społeczną oraz decentralizacją zarządzania kryzysowego pojawia się potrzeba głębszej refleksji nad miejscem ochotniczych grup dyspozycyjnych w krajowym systemie bezpieczeństwa. Dotychczasowe opracowania koncentrowały się głównie na strukturach formalnych takich, jak: służby ratownicze, wojsko, policja czy administracja publiczna, podczas gdy oddolne, obywatelskie formy zaangażowania często pozostawały na marginesie analiz. Tymczasem właśnie

5 A. Pieczywok, *Złożoność zagrożeń egzystencji człowieka – wybrane zagadnienia*, „Ius et Securitas” 2024, nr 1, s. 8–11.

6 D. Tyrawa, *Gminne programy mieszkaniowe jako instrumenty wpływające na bezpieczeństwo lokalne*, ibidem 2025, nr 1, s. 13–14.

7 M. Bielecka, *Wsparcie społeczne dla uchodźców z Ukrainy na tle partnerstwa miast i gmin z województwa zachodniopomorskiego*, ibidem 2024, nr 1, s. 36–37.

te inicjatywy mogą stanowić istotne uzupełnienie profesjonalnych zasobów operacyjnych, zwłaszcza w pierwszej fazie zdarzeń kryzysowych.

Autorka niniejszego artykułu postawiła sobie zadanie zbadania roli, potencjału i ograniczeń ochotniczych grup dyspozycyjnych jako elementu wspierającego działania na rzecz ochrony ludności oraz reagowania kryzysowego. Tym samym podjęła próbę odpowiedzi na pytanie, czy i w jakim zakresie grupy te mogą być traktowane jako trwałe składniki systemu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, a także jakie warunki organizacyjne, prawne i społeczne muszą zostać spełnione, żeby ich działalność była skuteczna i skoordynowana z działaniami instytucjonalnymi.

W związku z powyższym sformułowała hipotezę badawczą, zgodnie z którą ochotnicze grupy dyspozycyjne, mimo nieformalnego charakteru i ograniczonych zasobów, mogą w warunkach odpowiedniego wsparcia oraz integracji z lokalnym systemem zarządzania kryzysowego istotnie zwiększyć odporność społeczną i skuteczność reakcji na zagrożenia niemilitarne, w tym o charakterze hybrydowym.

Analiza została przeprowadzona z zastosowaniem metody przeglądu literatury przedmiotu, studiów przypadków wybranych inicjatyw lokalnych oraz analizy treści dokumentów strategicznych i aktów prawnych. Uwzględnione zostały również obserwacje działań oddolnych grup pomocowych w sytuacjach realnych zagrożeń (m.in. podczas pandemii COVID-19 oraz po 24 lutego 2022 r.). Podejście to pozwala nie tylko opisać zjawisko, lecz także zidentyfikować czynniki sprzyjające i ograniczające jego rozwój w warunkach polskich.

Aspekt prawny oraz literatura dotycząca ochotniczych grup dyspozycyjnych w Polsce

W kontekście funkcjonowania ochotniczych grup dyspozycyjnych warto zwrócić uwagę na obowiązujące regulacje prawne, które tworzą podstawy ich działania, choć często nie odwołują się wprost do tej nazwy. Przełomowa w tym zakresie jest ustawa z 5 grudnia 2024 roku o ochronie ludności oraz

o obronie cywilnej⁸, która zastąpiła wcześniejsze akty normatywne związane z obroną cywilną. Ustawa ta wprowadza nowy sposób organizacji systemu ochrony ludności, przewiduje m.in. tworzenie podmiotów ochrony ludności, z którymi wojewodowie, starostowie lub wójtowie mogą zawierać porozumienia lub wydawać decyzje o uznaniu danej jednostki za część systemu ochronnego.

W szczególności artykuł 13 ustawy precyzuje bogaty katalog zadań wojewody, wśród których znajduje się m.in. wyznaczanie i uznawanie podmiotów ochrony ludności (ust. 1 pkt 14), ich ewidencjonowanie (pkt 10), a także wsparcie w zakresie wyposażenia, szkoleń i działań edukacyjnych (pkt 11 i 17). Co istotne, ustawa przewiduje również możliwość powoływania do służby w obronie cywilnej w drodze naboru ochotniczego (art. 13 ust. 1 pkt 32), co otwiera drogę do formalizacji działań społecznych i oddolnych inicjatyw w obszarze reagowania kryzysowego i prewencji⁹.

W praktyce oznacza to, że lokalne struktury społeczne takie, jak: ochotnicze straże pożarne (OSP), grupy ratownictwa medycznego, wodnego czy poszukiwawczo-ratownicze, po spełnieniu określonych warunków, mogą zostać oficjalnie włączone do systemu ochrony ludności jako podmioty wykonujące zadania o charakterze dyspozycyjnym. Tym samym ustawodawca tworzy mechanizmy integrujące społeczne formy zaangażowania z instytucjonalnym systemem bezpieczeństwa państwa.

Jednakże oprócz rzeczonyj ustawy w polskim ustawodawstwie nie odnajdzie się jednolitego aktu prawnego, który skutecznie łączyłby wszystkie grupy dyspozycyjne na terenie państwa lub je odpowiednio zdefiniował. Tworzy się w ten sposób pewną przestrzeń do swobodnej interpretacji podmiotu w systemie prawnym. Pozytywną stroną tego zabiegu jest niezaprzeczalna możliwość autonomicznego decydowania o niezbędnych podmiotach podczas wystąpienia jakiegokolwiek sytuacji kryzysowej. Z drugiej strony, organizacje mogą mieć poważny problem z jednolitym podejściem do zagrożeń i integracją swoich działań.

8 Ustawa z dnia 5 grudnia 2024 r. o ochronie ludności i obronie cywilnej, Dz.U. 2024, poz. 1907.

9 Na temat ochrony ludności zob. także E.M. Włodyka, *Functioning of Local Government Units in the Light of the Law of 5 December 2024 on Civil Protection and Civil Defence*, „Ius et Securitas” 2024, nr 2.

W przypadku grup dyspozycyjnych trudno odnaleźć odpowiedni akt prawny, który skutecznie łączyłby organizacje o różnych specjalnościach w jeden system. Można wskazać wiele ustaw i rozporządzeń, które indywidualnie opisują grupy dyspozycyjne o wąskim charakterze specjalistycznym.

W 1995 roku Państwowa Straż Pożarna (PSP) podjęła próbę zjednoczenia wszystkich podmiotów, których celem jest niesienie pomocy o charakterze ratowniczo-gaśniczym¹⁰. Polegała ona na stworzeniu krajowego systemu skupiającego wszystkie jednostki mające te same zadania organizacyjne – bez względu na ich charakter prawny, materialny państwowy czy obywatelski. Intencją twórców było usprawnienie współpracy jednostek w miejscu prowadzonych działań na każdym etapie zarządzania kryzysowego, tj.: zapobiegania, przygotowania, reagowania i odbudowy¹¹.

Dlatego trudno określić wspólne procedury bezpieczeństwa członków grup dyspozycyjnych oraz przejrzyste zasady współdziałania pomiędzy poszczególnymi podmiotami. Istnieje ryzyko wystąpienia zagrożeń w postaci błędów i przeszkód komunikacyjnych między członkami odmiennych grup dyspozycyjnych lub nawet pojawienia się błędów podczas udzielania pomocy poszkodowanym.

Brak w aktach prawnych definicji grup dyspozycyjnych przyczynia się do bardzo szerokiej interpretacji pojęcia. W literaturze przedmiotu można odnaleźć wiele definicji, które dążą do wspólnej interpretacji wyżej wymienionej grupy społecznej. W „Encyklopedii bezpieczeństwa narodowego” Wydziału Bezpieczeństwa, Logistyki i Zarządzania Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie można wyczytać, że grupy dyspozycyjne są to zorganizowane struktury, które działają dla bezpieczeństwa powszechnego, a ich działania cechuje tytułowa dyspozycyjność wobec występujących zagrożeń – niezależnie od miejsca i czasu¹².

W polskiej literaturze naukowej jednym z pierwszych, który podjął próbę uporządkowania tego zjawiska, był Jan Maciejewski. Zaproponował on

10 *Krajowy system ratowniczo-gaśniczy*, <https://www.gov.pl/web/kwpsp-poznan/krajowy-system-ratowniczo---gasniczy2> [dostęp: 10.07.2025].

11 J. Piwowarski, M. Rozwadowski, *System zarządzania kryzysowego jako element bezpieczeństwa narodowego*, „Acta Scientifica Academiae Ostroviensis. Sectio A. Nauki Humanistyczne, Społeczne i Techniczne” 2016, nr 1, s. 171–172.

12 *Grupy dyspozycyjne*, <https://encyklopedia.revite.pl/articles/view/216> [dostęp: 11.07.2025].

klasyfikację grup dyspozycyjnych jako szczególnej formy organizacji społecznej, w tym także grupy ochotnicze. Dzięki badaniom poświęconym ich tematyce wniósł do nauk o bezpieczeństwie ich typologię oraz analizę socjologiczną. Wyodrębnił m.in. główne kategorie ze względu na ich specyfikę, tj.: militarne, paramilitarne, cywilne, w tym również ochotnicze¹³. W niniejszym artykule autorka zajęła się tylko i wyłącznie określeniem roli ochotniczych grup dyspozycyjnych w polskim systemie ratownictwa.

Ochotnicze grupy dyspozycyjne, ze względu na swój charakter, skupiają lokalną ludność cywilną skoncentrowaną na celu, który sobie postawią w wybranej przez siebie działalności. Oznacza to, że ustawa daje wojewodzie (oraz wcześniej wójtom i starostom) instrument prawny do uznawania różnych grup, w tym np. ochotniczych, jako podmioty ochrony ludności, o ile spełniają określone warunki. Natomiast w tym samym artykule ust. 1 pkt 32 ustawodawca dopuścił możliwość powoływania do służby w obronie cywilnej w drodze naboru ochotniczego.

Wyzwania i rola ochotniczych grup dyspozycyjnych

Mimo że ich działalność polega na dobrowolnym zaangażowaniu obywateli, często to właśnie oni są pierwsi na miejscu zdarzenia, narażają swoje zdrowie i życie, żeby nieść pomoc innym. Ich codzienna działalność wiąże się z wieloma wyzwaniami oraz potrzebami, które wymagają odpowiedniego zrozumienia i wsparcia.

Jednym z najpoważniejszych wyzwań stojących przed ochotniczymi grupami dyspozycyjnymi w Polsce jest dynamika występujących zagrożeń i zmienne zapotrzebowanie na usługi poszczególnych grup dyspozycyjnych, np. sytuacja kryzysowa związana z wybuchem pandemii zakaźnej choroby COVID-19 wywołanej koronawirusem SARS-CoV-2. Wprowadzony od 20 marca 2020 roku przez polski rząd stan epidemii¹⁴ mocno obciążył sektor służby zdrowia i ratownictwa medycznego. Oprócz służb i grup dyspozycyjnych o charakterze

13 J. Maciejewski, op. cit., s. 66–76.

14 *Wprowadzamy stan epidemii w Polsce*, <https://www.gov.pl/web/koronawirus/wprowadzamy-stan-epidemii-w-polsce> [dostęp: 11.07.2025].

państwowym (tj. Wojsko Polskie) w działania na rzecz przeciwdziałanie sytuacji kryzysowej czynnie zaangażowali się ochotnicy.

Chociaż działalność takich organizacji pozarządowych została przekierowana na inne cele niż statutowe swoich organizacji, realnie pomogła państwu w wykonywaniu zadań na rzecz bezpieczeństwa obywateli. Można zauważyć, że były to głównie wyzwania logistyczne, które wspierały państwowe grupy dyspozycyjne podczas największego obciążenia systemu zdrowotnego.

Innym wyzwaniem jest sezonowość i zmienność zapotrzebowania na usługi specjalistyczne konkretnych ochotniczych grup dyspozycyjnych. Jest to problem zarówno dla pracujących ochotników, jak i dla administracji publicznej. Idealnym przykładem jest coroczny letni sezon wakacyjny. Wówczas to, jedynie na czas określony, wzrasta zapotrzebowanie samorządu terytorialnego na zapewnianie bezpieczeństwa z zakresu ratownictwa wodnego we współpracy z Państwowym Ratownictwem Medycznym (PRM). Ewa Maria Włodyka w swoich przemyśleniach słusznie zauważa, że jest to poważny problem lokalnej władzy wykonawczej, która stoi pomiędzy obowiązkiem zapewniania bezpieczeństwa publicznego ludności przebywającej na terenie jednostki administracyjnej a jej skomplikowaną organizacją skupiającą pracę wielu podmiotów i czynników społeczno-ekonomicznych¹⁵.

Trudno odnaleźć w ochotniczych grupach dyspozycyjnych stabilność finansową i możliwość znalezienia stałej pracy w zawodzie w dłuższym czasie, dlatego że każda jednostka społeczna, nawet działająca na zasadzie wolontariatu, potrzebuje pewnych zasobów do podstawowego funkcjonowania w życiu codziennym. Stąd też członkowie takich organizacji często są zmuszeni do podejmowania innej, bardziej stabilnej formy zarobku.

Kolejnym istotnym aspektem jest to, że działalność grup zależy od liczby wolontariuszy i ich zaangażowania. Ponieważ członkowie tych organizacji działają najczęściej poza godzinami swojej pracy zawodowej, pojawiają się zatem problemy związane z dyspozycyjnością. Im mniejsza liczba aktywnych wolontariuszy, tym większe obciążenie dla tych, którzy są czynni. Z tym jest związana duża rotacja w grupach. Część wolontariuszy po pewnym czasie

15 E.M. Włodyka, *The local government units along the coastal strip of the Republic of Poland: implementation policy regarding their autonomous tasks in the field of healthcare. Selected seasonal safety issues*, „Online Journal Modelling the New Europe” 2024, nr 46, s. 30–51.

rezygnuje z działalności z powodów osobistych, zawodowych lub zdrowotnych. To powoduje trudności w utrzymaniu ciągłości zespołów oraz przekazywaniu doświadczenia nowym członkom. W efekcie grupy muszą stale prowadzić nabór i szkolenia dla nowych osób.

Ochotnicze grup dyspozycyjne reprezentują wiele dziedzin z zakresu ratownictwa, np.: wodnego, górskiego, technicznego, poszukiwawczo-ratowniczego. Ze względu na ich specjalistyczny charakter trudno znaleźć wielu dobrze wykwalifikowanych specjalistów z wąskiej dyscypliny. Wynika to m.in. z kolejnych trudności, z jakimi boryka się większość ochotników – zazwyczaj finansowych i czasowych. Wysoki koszt czasochłonnych szkoleń i sprzętu to kolejna bariera, która ogranicza skuteczność tych grup. Nowoczesny sprzęt ratowniczy, środki ochrony osobistej czy specjalistyczne kursy to inwestycje, na które wiele ochotniczych organizacji nie może sobie pozwolić bez wsparcia z zewnątrz – samorządów, państwa czy sponsorów.

Jak wspomniano wcześniej ochotnicy są często pierwsi na miejscu zdarzenia. To oznacza, że nie tylko muszą działać szybko i skutecznie, ale też są bardziej narażeni na bezpośrednie zagrożenia – kontakt z żywiołami, toksycznymi substancjami, trudnym terenem czy stresem psychologicznym. Stąd też są bardziej podatni na skutki występujących zagrożeń w przeciwieństwie do członków państwowych grup dyspozycyjnych. Ponadto mniej dofinansowane organizacje mogą się borykać z poważnym problemem braku odpowiedniej jakości i ilości sprzętem zapewniającego bezpieczeństwo ratownika.

Bezpieczeństwo społeczne i lokalne to jeden z podstawowych filarów prawidłowo funkcjonującej społeczności. Działania w tym zakresie podejmowane zarówno przez ochotnicze grupy dyspozycyjne, jak i przez państwo mają ogromny wpływ na jakość życia mieszkańców, ich poczucie bezpieczeństwa i świadomości zagrożeń. W fazie zapobiegania odpowiedzią na te potrzeby są inicjatywy edukacyjne, profilaktyczne, które są dostosowane do lokalnych realiów i problemów. Dzięki nim wszystkie grupy dyspozycyjne mogą szybciej i skuteczniej reagować na zagrożenia, zanim przybiorą one większą skalę, lub całkowicie im zapobiegać.

Przykładem działań rozpowszechniania wiedzy na temat bezpieczeństwa jest edukacja oraz nauka dobrych nawyków w społeczeństwie. Edukacja społeczna na rzecz bezpieczeństwa pozwala budować świadome społeczeństwo, które może skutecznie przyczynić się do minimalizacji narażania się ludzi

i liczby incydentów. Wiedza o odpowiedzialnym zachowaniu może być przekazywana na wiele sposobów. Mogą to być pokazy ratownicze, warsztaty, w mediach społecznościowych czy akcje marketingowe.

Kształtowanie podstaw i odpowiednich umiejętności od najmłodszych lat jest częścią wyżej wspomnianej edukacji. Pogłębianie wiedzy u dzieci jest trudne, lecz niebywale skuteczne i posiada długotrwałe skutki. Edukacja w zakresie bezpieczeństwa powinna rozpoczynać się już w przedszkolu i szkole. Dzieci uczą się poprzez doświadczenie, dzięki temu szybciej przyswajają podstawowe zasady bezpieczeństwa dotyczące poruszania się po drodze, unikania zagrożeń czy reagowania w nagłych przypadkach. Wczesne kształtowanie odpowiednich postaw przekłada się na większą świadomość społeczną w przyszłości, ale również wpływa na otoczenie, nawet osób starszych.

Ochotnicze grupy dyspozycyjne poprzez aktywne włączanie społeczności lokalnych w działania na rzecz bezpieczeństwa, np.: spotkania z ekspertami, ćwiczenia ewakuacyjne, warsztaty czy akcje informacyjne, buduje więzi i poczucie wspólnoty. Wspólne inicjatywy wzmacniają odpowiedzialność zbiorową i promują wzorce pozytywnego zaangażowania. Dodatkowo społeczności aktywne i zintegrowane są mniej podatne na zagrożenia oraz skuteczniej radzą sobie w sytuacjach kryzysowych.

Ze względu na wiele specjalizacji państwowe służby mogą korzystać z wiedzy ochotników, którzy przez lata wykształcili się w wąskiej dziedzinie ratownictwa. Stąd też można śmiało wnioskować, że państwo może korzystać z dobrodziejstw oferowanych przez ekspertów ochotniczych grup dyspozycyjnych poprzez wymianę doświadczeń i dobrych praktyk. Skuteczna i owocna współpraca między państwowymi a ochotniczymi jednostkami może w przyszłości skutkować lepszym przeprowadzaniem działań we wszystkich fazach zarządzania kryzysowego.

Podsumowanie

Współcześnie grupy dyspozycyjne stoją przed poważnym wyzwaniem szybkich zmian, a tym samym nieustannej ewolucji zagrożeń. Wobec tego istnieje potrzeba dostosowywania się jednostek ratowniczych do aktualnych potrzeb społeczeństwa poprzez poszukiwanie nowych rozwiązań już w fazie zapobiegania. Mimo największych starań żadne państwo nie jest w stanie zapewnić

odpowiednich służb ze wszystkich specjalizacji. Stąd też ochotnicze grupy dyspozycyjne takie, jak: straże pożarne, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, odgrywają niezwykle istotną rolę w zapewnianiu bezpieczeństwa publicznego. Zarówno państwowe służby, jak i grupy dyspozycyjne muszą być przygotowane na różne scenariusze, co wymaga elastyczności, szybkiego działania i specjalistycznej wiedzy na temat udzielania pomocy w najprzeróżniejszych warunkach. Dodatkowym wyzwaniem jest różnorodność specjalistyczna ochotniczych grup dyspozycyjnych. Członkowie często muszą zdobywać kwalifikacje z wielu dziedzin – od pierwszej pomocy, przez wybraną specjalizację z zakresu ratownictwa (np. wodnego, górskiego, technicznego, chemicznego), po obsługę sprzętu technicznego. Taka wszechstronność wymaga intensywnych szkoleń, a co za tym idzie dużego nakładu czasu i środków, najczęściej pozyskiwanych z zasobów prywatnych członka organizacji.

Niniejszy artykuł potwierdził postawioną hipotezę, że ochotnicze grupy dyspozycyjne mimo nieformalnego charakteru mogą istotnie zwiększyć odporność społeczną i skuteczność reakcji na zagrożenia niemilitarne, w tym o charakterze hybrydowym. Pomimo ograniczonych zasobów w odpowiednich warunkach ze wsparciem aparatu państwowego oraz integracji z lokalnym systemem zarządzania kryzysowego ochotnicze grupy dyspozycyjne mogą być ważnym elementem podniesienia poziomu bezpieczeństwa nie tylko w określonym regionie, lecz także na terenie całego kraju.

Ochotnicze grupy dyspozycyjne są również rozwiązaniem na tymczasowe zapotrzebowanie lokalnej administracji na zapewnianie bezpieczeństwa ludności cywilnej, bez konieczności utrzymywania jednostek specjalistycznych w przypadku bardzo małego ryzyka wystąpienia zagrożeń. Są też odpowiedzią na wsparcie państwowych grup dyspozycyjnych w razie dużego obciążenia państwa, tak jak to miało miejsce podczas pandemii koronawirusa.

Jednakże należy pamiętać, że wraz ze wzrastającymi zagrożeniami cybernetycznymi możemy spodziewać się również powstania ochotniczych grup dyspozycyjnych z zakresu bezpieczeństwa informacyjnego i cybernetycznego. Lokalne inicjatywy i ochotnicze organizacje społeczne mogą bez udziału państwa skutecznie odpowiadać na aktualne zagrożenia i potrzeby ludności.

Podsumowując, ochotnicze grupy dyspozycyjne bez wątpienia stanowią istotny filar systemu ratowniczego w Polsce. Żeby mogły osiągać postawione cele, potrzebują stabilnego wsparcia organizacyjnego, finansowego i szkoleniowego.

Bibliografia

- Bielecka M., *Wsparcie społeczne dla uchodźców z Ukrainy na tle partnerstwa miast i gmin z województwa zachodniopomorskiego*, „Ius et Securitas” 2024, nr 1.
- Gromek P., *Poczucie bezpieczeństwa a badania w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie*. „Zeszyty Naukowe SGSP” 2021, nr 2.
- Grupy dyspozycyjne*, <https://encyklopedia.revite.pl/articles/view/216> [dostęp: 11.07.2025].
- Kitler W., *Bezpieczeństwo wewnętrzne w świetle współczesnych wyzwań teorii i praktyki problemu*. „Wiedza Obronna” 2023, nr 1.
- Krajowy system ratowniczo-gaśniczy*, <https://www.gov.pl/web/kwpsp-poznan/krajowy-system-ratowniczo-gasniczy2> [dostęp: 10.07.2025].
- Maciejewski J., *Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna*, Wrocław 2014.
- Oleszak W.K., Czajkowski A.A., *Bezpieczeństwo jako naturalna potrzeba człowieka*, „Problemy Nauk Stosowanych” 2019, nr 10.
- Pieczywok A., *Złożoność zagrożeń egzystencji człowieka – wybrane zagadnienia*, „Ius et Securitas” 2024, nr 1.
- Piowowski J., Rozwadowski M., *System zarządzania kryzysowego jako element bezpieczeństwa narodowego*, „Acta Scientifica Academiae Ostroviensis. Sectio A. Nauki Humanistyczne, Społeczne i Techniczne” 2016, nr 1.
- Tyrawa D., *Gminne programy mieszkaniowe jako instrumenty wpływające na bezpieczeństwo lokalne*, „Ius et Securitas” 2025, nr 1.
- Włodyka E.M., *Functioning of Local Government Units in the Light of the Law of 5 December 2024 on Civil Protection and Civil Defence*, „Ius et Securitas” 2024, nr 2.
- Włodyka E.M., *The local government units along the coastal strip of the Republic of Poland: implementation policy regarding their autonomous tasks in the field of healthcare. Selected seasonal safety issues*, „Online Journal Modelling the New Europe” 2024, nr 46.
- Wprowadzamy stan epidemii w Polsce*, <https://www.gov.pl/web/koronawirus/wprowadzamy-stan-epidemii-w-polsce> [dostęp: 11.07.2025].

The role of voluntary response groups in the Polish Rescue System

Streszczenie

This article examines the role of voluntary response groups within the Polish rescue system, with particular attention to their position in the broader framework of internal security. The analysis is based on the assumption that grassroots civic initiatives, despite their informal nature and limited resources, can significantly support public institutions, especially during the initial phase of crisis response. The author discusses the legal foundations for such involvement, notably the Act on Civil Protection of 5 December 2024, and provides examples of volunteer engagement during emergencies, including the COVID-19 pandemic. Key challenges facing these groups are identified, such as unstable financing, limited access to training and equipment, and high turnover among volunteers. The article calls for a more coherent regulatory framework and highlights the potential of voluntary groups to enhance social resilience and improve coordination within local crisis management systems. The study is based on a literature review, legal analysis, and selected case studies of local initiatives.

Słowa kluczowe:

voluntary response groups, crisis management, social security, civil protection